

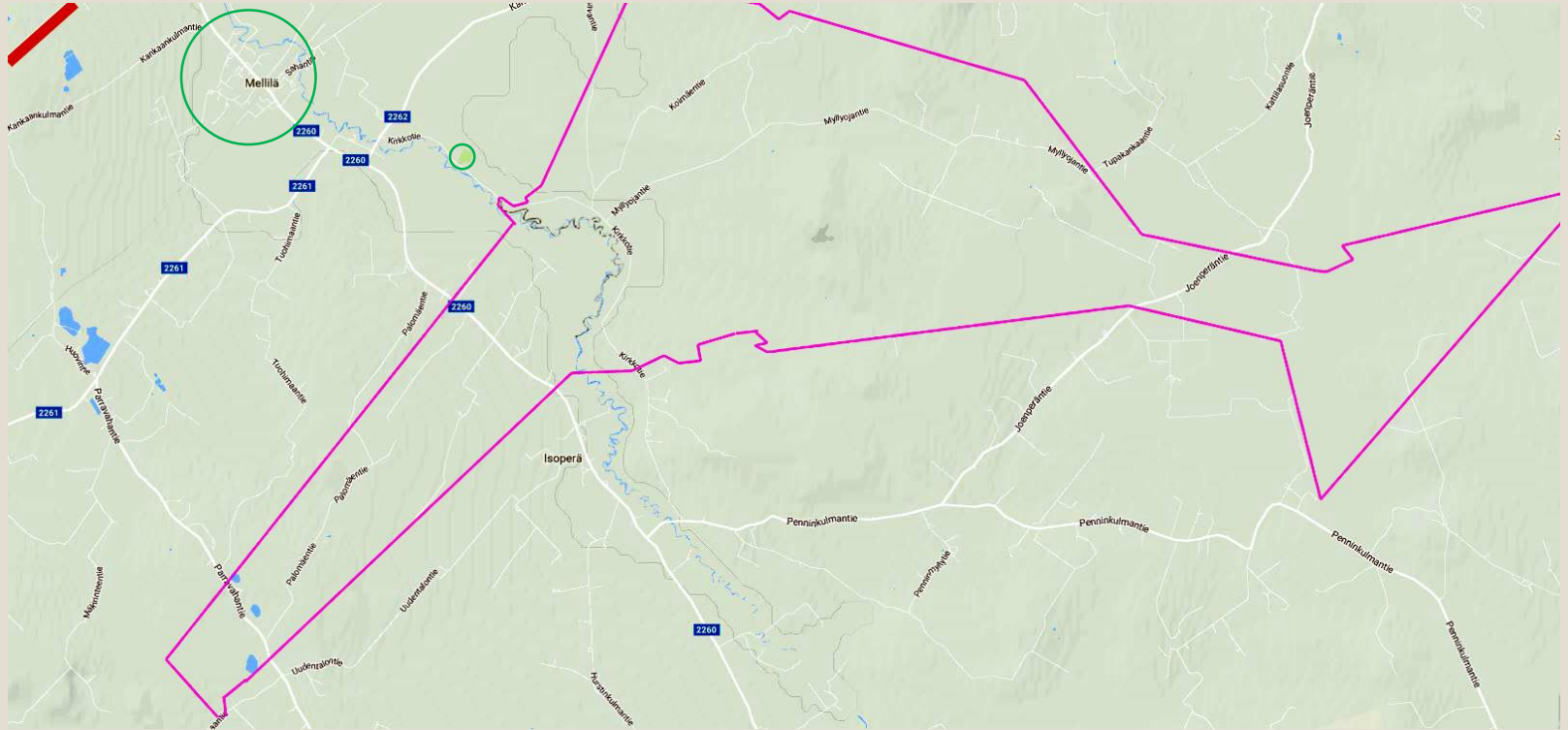

VÄHÄPERÄ

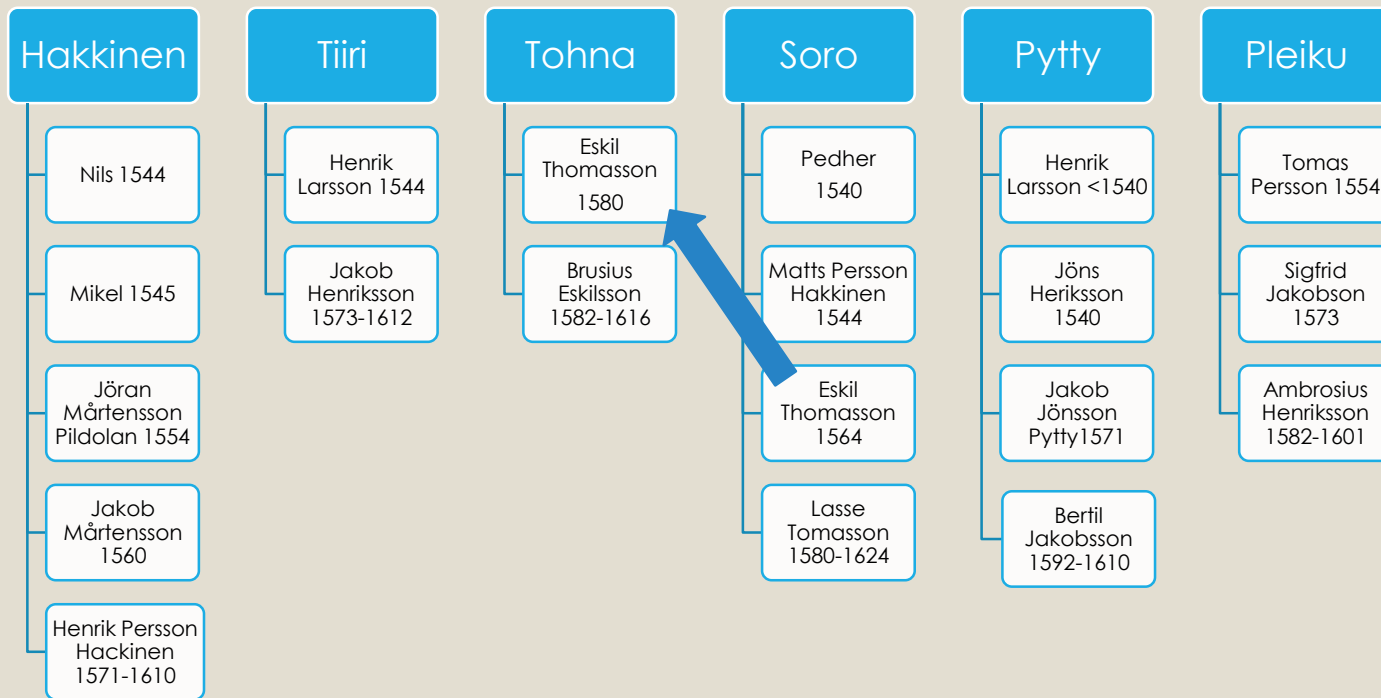
Kyläkeskiviikko 14.9.2016

Suomen maatalousmuseo Sarka
lina Wahlström

Kylän rajat nykykartalla

Vähäperän Talot 1500-luvulla

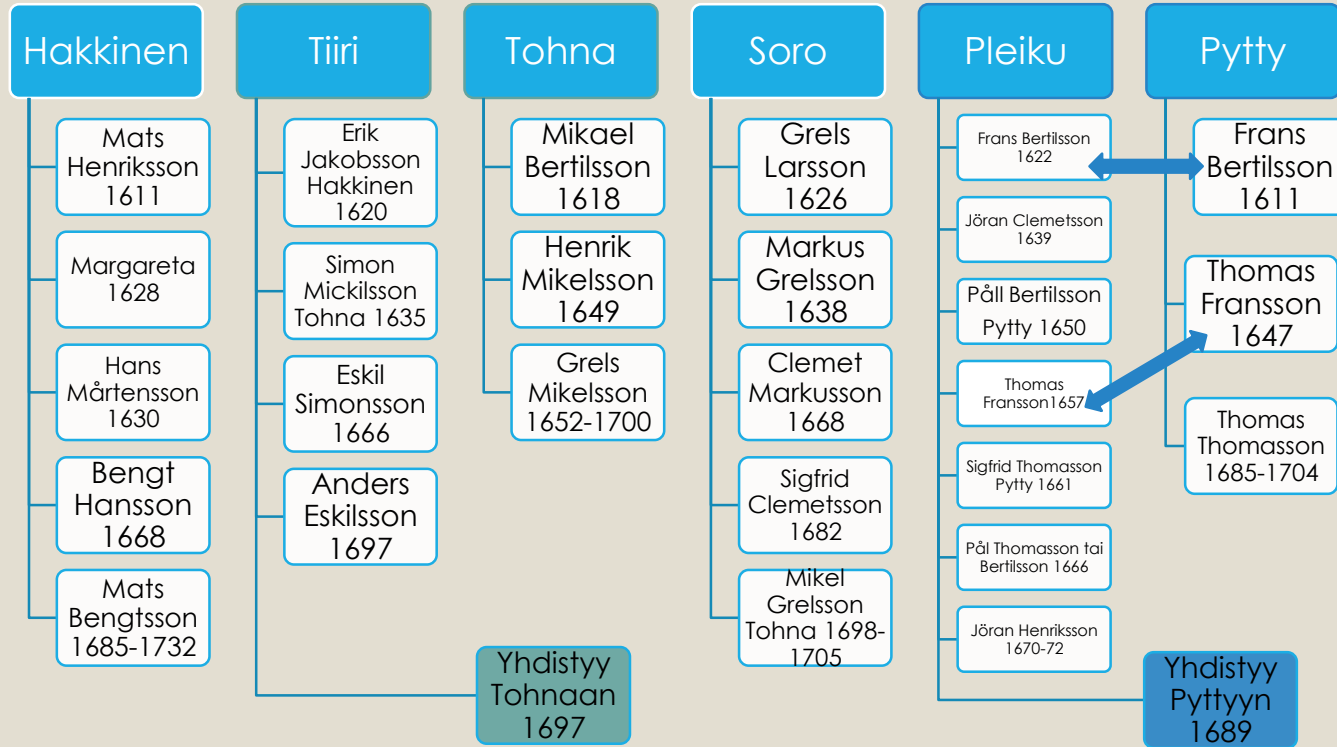
Vähänperä 1500-luvulla

- Lampaista pidettiin pääasiassa villan tähden. 1500-1600-l taitteessa Vähäperä oli yksi merkittävimmistä lampaanhoitokylistä noin 140:llä lampaallaan (Ypäjä yli 200, Korpi 140). Lammasmaat olivat suuria sekä pääluvultaan että suhteessa kylän muuhun karjavarallisuuteen.
- Niittyjä olikin runsaasti Vähäperässä
- Raivaus oli 1500-luvun lopulla keskittynyt pitäjän laitaosiin. Suurimmat uudispellot löytyivät Isonperän, Vähänperän ja Pesänsuon kylistä. Laitaosissa oli siis myös paremmat ja laajemmat metsäalueet verrattuna pitäjän alaosien vanhemman ja tiiviimmän asutuksen piirissä oleviin kyliin.
- 1586-87 myllyveroluettelon mukaan kylässä oli 1 syksyisin ja keväisin käyvä jokimylly

Pytyn karja vuonna 1600

◦ Hevosia	2	Pitäjän taloissa keskimäärin 0,5
◦ Härkiä	15	Pitäjän taloissa keskimäärin 3,5
◦ Lehmiä	31	Pitäjän taloissa keskimäärin 5,9
◦ Nuoria nautoja	26	Pitäjän taloissa keskimäärin 6,3
◦ Lampaista	90	Pitäjän taloissa keskimäärin 13,6
◦ Pukkeja	27	Pitäjän taloissa keskimäärin 1,9
◦ Sikoja	16	Pitäjän taloissa keskimäärin 2,9

Vähäperän talot 1600-luvulla

Kylä 1700-luvulla

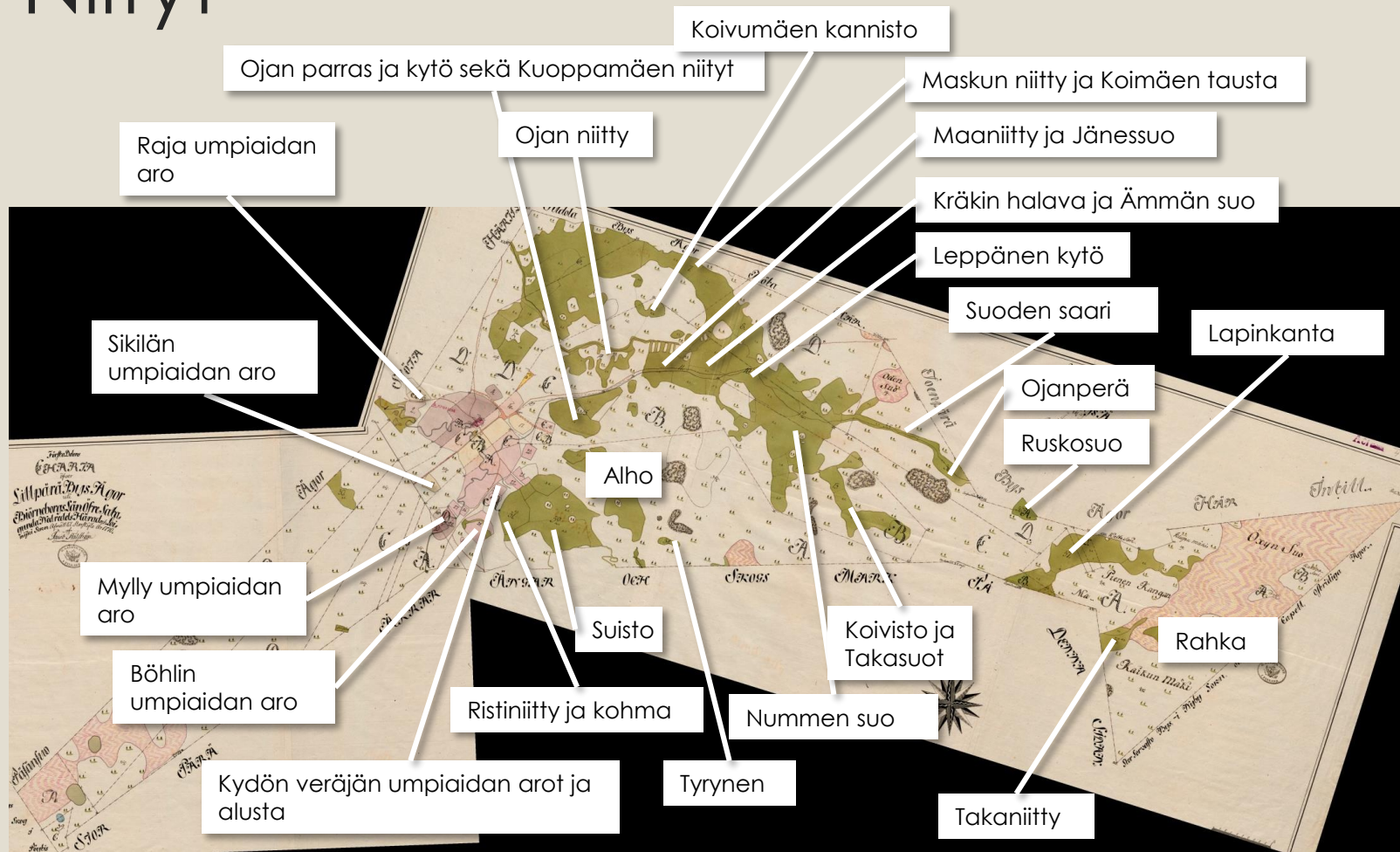
- Kylätontilla 4 taloa:
 - A Tohna
 - B Hakkinen
 - C Soro
 - D Pytty
- Pellot kylätontin ympärillä molemmiin puolin Niinijokea.

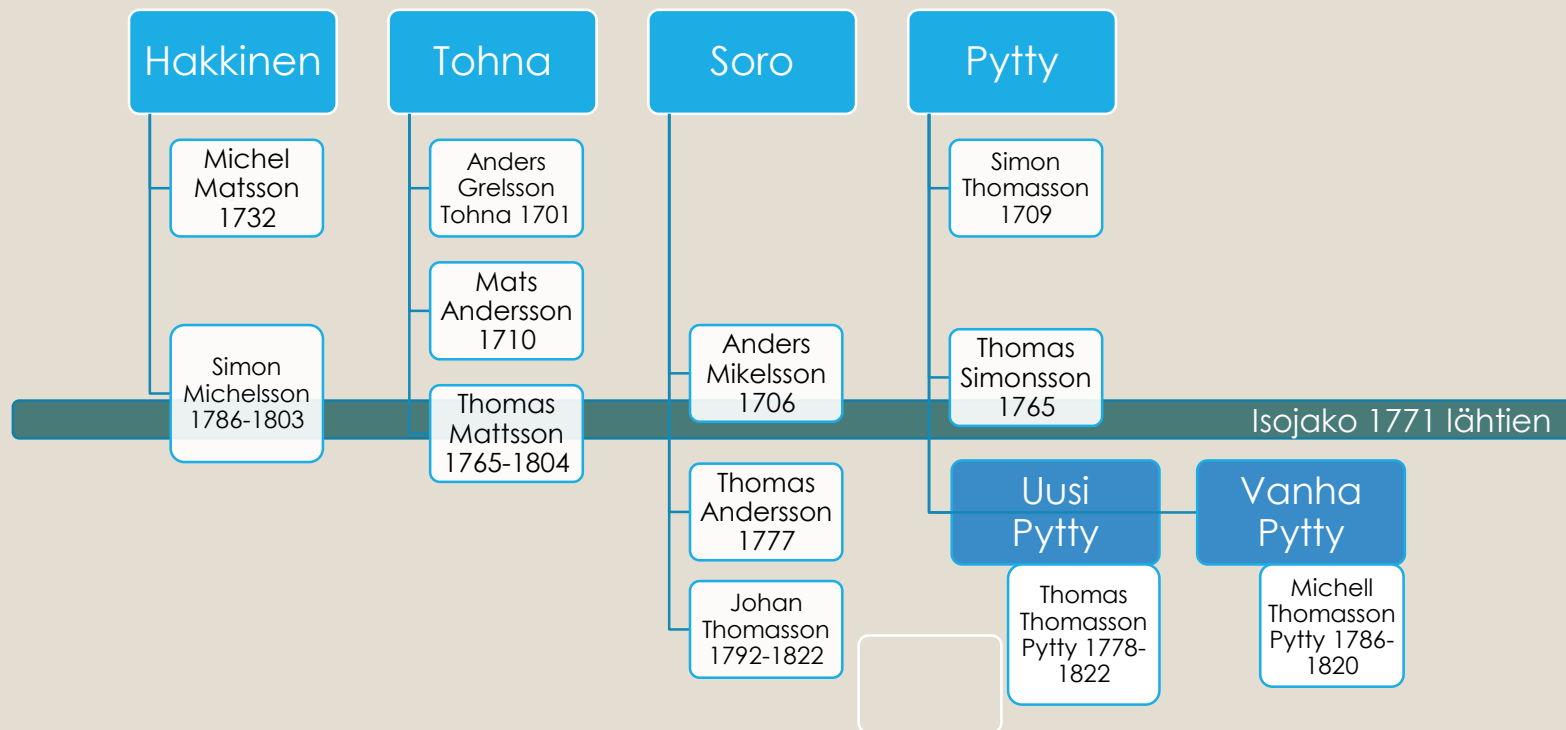
Pellot

Niityt

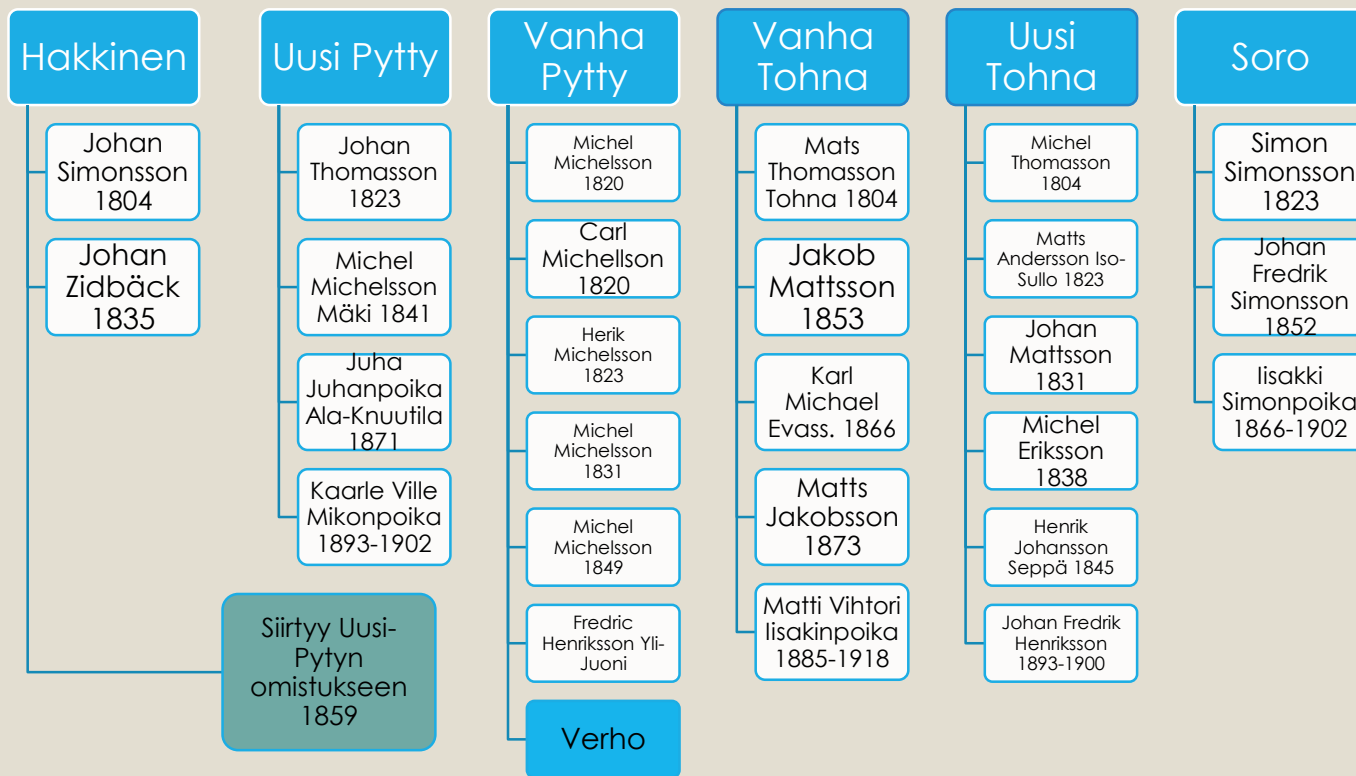
Vähäperän talot 1700-luvulla

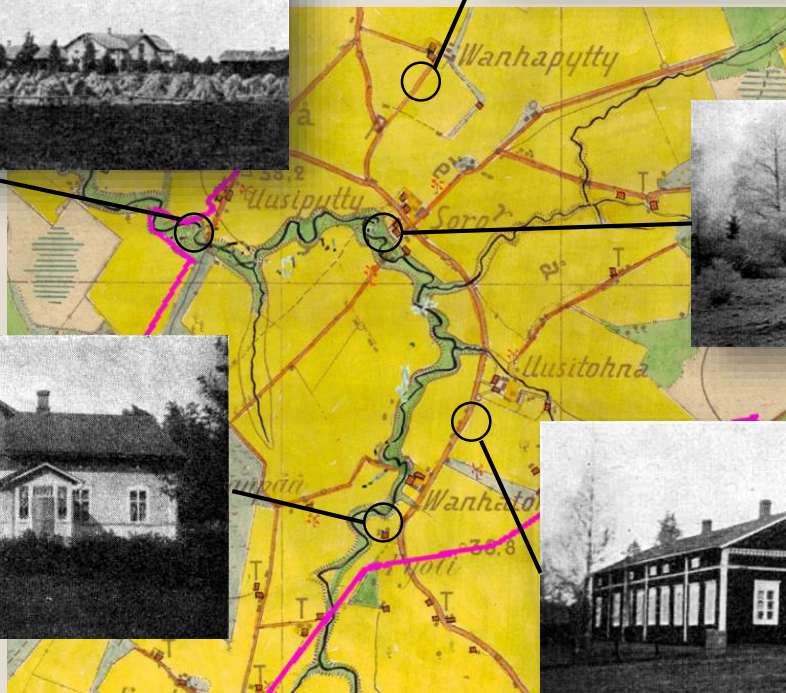
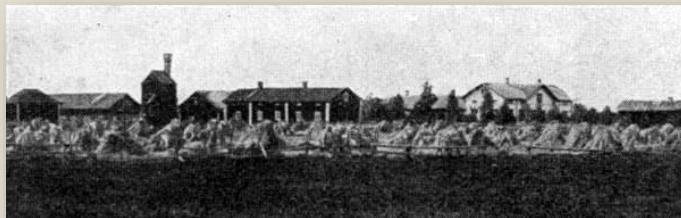
Isojako 1771-1795

- Isojakoa tehtiin kylässä vuodesta 1771 lähtien aina vuoteen 1795 asti
 - Isojaon täydennys 1905-06
- Varhainen isojako
 - Isäntien on täytynyt pyytää isojakoa suoritettavaksi.
- Miksi kylän isojako kesti kauan?
 - Kustaa III:n aikana säädettiin, että se osa yhteismaista, joka jäi jäljelle, kun tiloille oli lohkottu niiden tarvitsemat veroluvunmukaiset metsäalueet, jää kruunulle
 - Jos maata oli enemmän kuin 600 tynnyrinalaa manttaalia kohti, maanmittarin tuli ilmoittaa asiasta maaherralle. Vähäperässä määrä oli 1214 tynnyrinalaa manttaalia kohti.
 - Vähäperässä tähän ratkaisuun ei ole tyydytty, vaan siitä on valitettu kamarikolleegioon, joka on antanut asiasta oman päätöksensä.
 - Vähäperäläiset eivät ole tyytyneet tähänkään ratkaisuun vaan valittaneet asiasta kuninkaalle. Valitus kannattaa, sillä lopulta kylässä säilytetään ja jaetaan talojen kesken kaikki kylään kuulunut maa.

Vähäperän talot 1800-luvulla

Talot 1882 kartalla

Kuvat: Suomen maatilat, III osa

Hakkisen ja Soron torpat

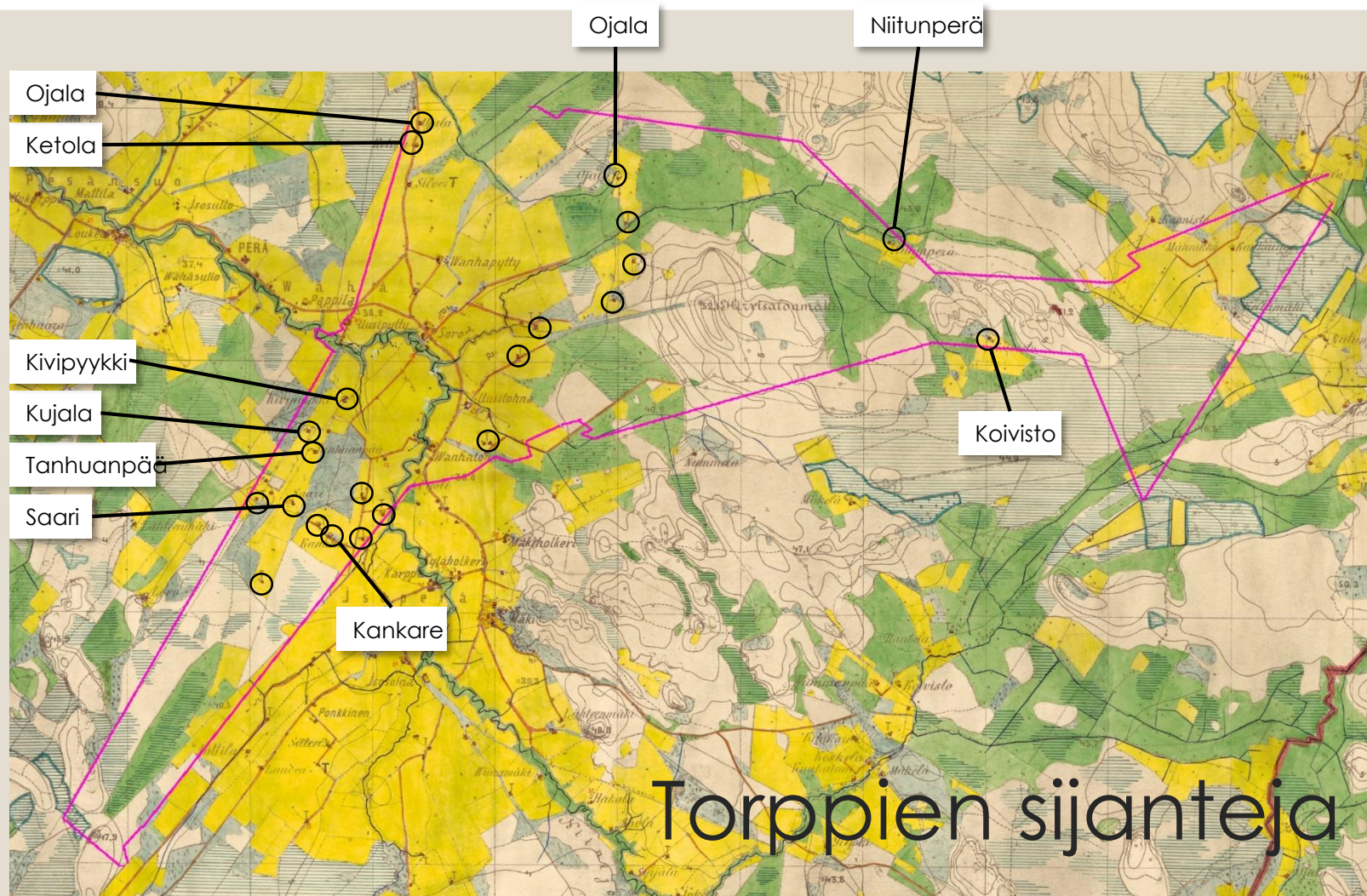
[illegible][illegible]

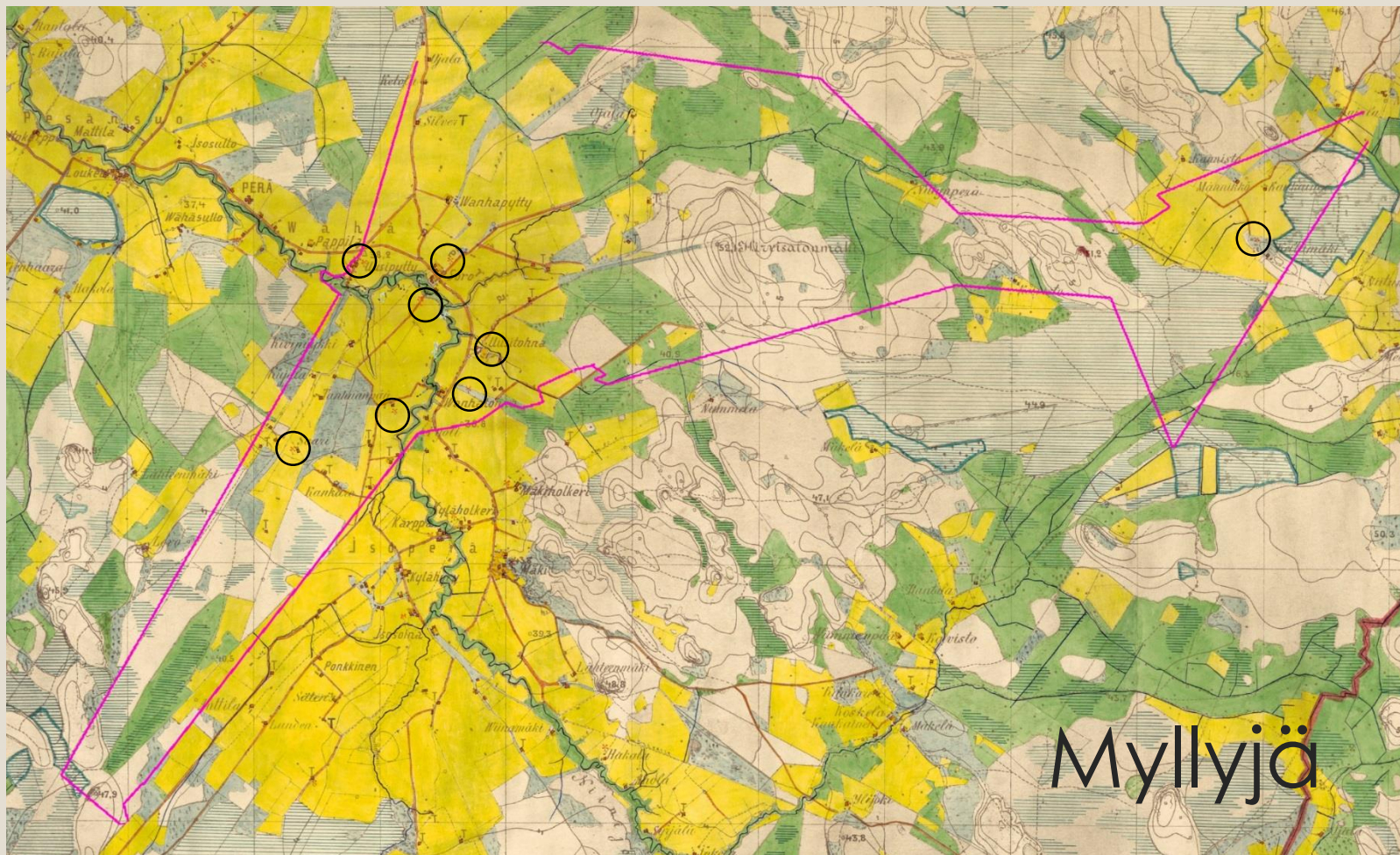
Tohnien torpat

[illegible][illegible]

Pyttyjen torpat

[illegible][illegible]

Vähäperä

Loimaan lehdessä julkaistu tiivistelmä esitelmästä

Vähäperän kylässä on ollut kuusi kantataloa Hakkinen, Tiiri, Tohna, Soro, Pytty ja Pleiku. Tohna lienee taloista nuorin ja sen ensimmäisenä isäntänä toimi Eskil Thomasson, joka oli aikaisemmin isännöinyt Soroa. Kylän talot sijaitsivat yhteisellä kylätontilla keskellä kylää Niinijoen varrella.

Vähäperä on yksi niitä pitäjän laitaosissa sijaitsevista kylistä, joissa oli 1500-luvulla laajat ja hyvät metsäalueet. Myös niittymaita oli Vähäperän alueella runsaasti. 1500- ja 1600-lukujen taitteessa Vähäperä oli yksi pitäjän merkittävimmistä lampaanhoitokylistä 140:llä lampaallaan. Määrä oli merkittävä paitsi pääluvultaan myös suhteessa kylän muuhun karjaan.

Pytyn talo oli varsin varakas jo 1600-luvulle tultaessa. Sen karjamäärät olivat moninkertaisia pitäjän keskimääräiseen lukuun verrattuna. Esimerkiksi nuoria nautoja Pytyllä oli 26, kun keskimäärin niitä oli taloissa 6,3.

Pleikun talo yhdistyi Pyttyyn 1600-luvun lopulla. Pleiku ja Pytty olivat tiiviissä yhteydessä toisiinsa jo ennen yhdistymistä sillä Frans Bertilsson ja Thomas Fransson isännöivät molempia taloja.

Vuonna 1697 Tiirin talosta kuoli vanhaisäntä Eskil Simonson ja vain kuukauden päästä myös nuori isäntä Anders Eskilsson. Andersilta ei jäänyt lapsia ja hänen leskensä meni uusiin naimisiin Punkalaitumelle. Tapauksen jälkeen Tiiri yhdistyi Tohnaan.

1700-luulla kylässä oli siis neljä taloa: Tohna, Hakkinen, Soro ja Pytty. Tohna ja Pytty olivat varsin varakkaita rustholleja. Niiden irtaimistot laskettiin vuonna 1713 verotusarvoltaan seutukunnan toiseksi ja kolmanneksi suurimmiksi.

Isojakoa ryhdyttiin kylässä suorittamaan vuonna 1771. Sen loppuunsaattaminen kesti yli kaksikymmentä vuotta. Prosessia hidasti kylän isäntien halu säilyttää käyttöoikeus kaikkeen kylän alueella sijaitsevaan metsämaahan.

Säädökset määräisivät, että kun tiloille oli lohkottu niiden veroluvunmukaiset metsäalueet, on jäljelle jäävä osa yhteismaista kruunun. Näin ollen, jos maata oli enemmän kuin 600 tynnyrinalaa manttaalia kohti, tuli maanmittarin ilmoittaa asiasta maaherralle, joka teki päätöksen jakosuhteesta. Vähäperässä ei tyydytty maaherran ratkaisuun vaan valitettiin kamarikollegioon, joka puolestaan antoi asiasta oman päätöksensä. Tämäkään ei tyydyttänyt vähäperäläisiä, vaan he valittivat päätöksestä kuninkaalle.

Pitkä prosessi kannatti, sillä kuninkaan päätöksellä isojaossa säilytettiin kylässä kaikki mitattu maa, jota oli

peräti 1214 tynnyrinalaa manttaalia kohti. Isojaon myötä Tohna muutti pois kylätontilta.

Pytyn talo jakaantui 1700-luvulla veljesten kesken, samoin tapahtui Tohnalla 1800-luvun alkuvuosina. Kylässä oli jälleen kuusi taloa: Soro, Hakkinen, Uusi Pytty, Vanha Pytty, Uusi Tohna ja Vanha Tohna. Tilanne muuttui jälleen 1800-luvun lopulla, kun Hakkinen siirtyi Uusi Pytyn omistukseen. Talot siirtyivät yksi toisensa jälkeen pois vanhoilta sijoiltaan, ainoastaan Soro jäi vanhalle kylätontille.

Loimaalla torppien muodostus on ollut laajamittaisinta pitäjän metsäriikkailla laita-alueilla kuten Vähäperässä. Yhteensä kylässä on vuosikymmenten saatossa ollut ainakin 42 torppaa, joista osa oli lyhytaikaisia, osa toimi yli sata vuotta. Vuonna 1825 Vähäperän sanotaan olleen Loimaan kahdeksanneksi torpparikkain kylä.

Lähteitä

- Veikko Laakso: Suur-Loimaan historia, osat I ja II
- Suomen sukuhistoriallisen yhdistyksen kuvatietokanta www.sukuhistoria.fi (kirkonkirjat)
- Kansallisarkiston digitaaliarkisto <http://digi.narc.fi/digi/> (kirkonkirjat, kartat)
- Maanmittaushallituksen arkisto (kartat)
- Timo Verho: Loimaan talonpoikaissuvut 1540-1870
- Timo Verhon muistiinpanot
- Riikka Sahramaan muistiinpanot
- Suomen maatilat III (1932) (<http://sukutilat.sarka.fi/>)